

Актърът и неговата сянка

„Малдорор“ – моноспектакъл на Леонид Йовчев по „Песните на Малдорор“ от Лотреамон; сценична версия и режисура: Ани Васева; теория: Боян Манчев; графичен дизайн: Георги Шаров; премиера 28.09.2015, Френски институт

Работата на театралната група „Метеор“ представлява експеримент по установяване и пре-установяване на границите на театъра. Възможностите на театралното, предефинирано в параметрите на телесността, дъбителната експресия, материалната плътност и пълнота на езика, е собственият обект на този изследователски театър. Самите участници в групата определят театъра си като „литературен“ и „поетически“, противопоставяйки го на репрезентацията и „театъра на езика“ – в смисъла на Арто, театърът трябва да произведе свои собствени форми на изразност, а не да бъде илюстрация на психологически консистентни персонажи и последователна фабула. Но и още нещо – спектаклите на група „Метеор“ могат да бъдат наречени и „теоретичен“ театър тъкмо доколкото показват възможността съвременната теория, самата тя едно особено, гранично образувание, да се трансформира непосредствено в пластиката на актьорските тяло и глас. В това отношение моноспектакълът „Малдорор“ е изпълнен в стила на онова, което софийската публика познава от „Пиеса за умирање“, „Франкенщайн“ или „Пиеса за теб“, но в същото време се отличава от предходните представления, преди всичко разкривайки ни един от корените в самите концептуални основания на работата на „Метеор“ изобщо – „Песните на Малдорор“, текст, публикуван през 1869 г. под името на мистериозния граф дьо Лотреамон и веднага след това забравен чак до времената на европейските авангарди. Макар че фрагменти от този текст бяха включени още в „Пиеса за умирање“, моноспектакълът „Малдорор“ за пръв път показва пълния театрален потенциал на този подчертано недраматургичен текст. И този потенциал се състои в това да бъде не просто източник за образи и мотиви, които откриваме в други спектакли, а да играе ролята на задвижващата вътрешна сила, една динамика за производство на същите „нови форми“, които театърът на

множествения субект „Метеор“ търси. „Малдорор“ е първият спектакъл на този множествен субект, който се основава изцяло върху вече създаден, чужд текст. Това означава ли, че с „Малдорор“ се завръщаме към театъра, подчинен на езика, монологична илюстрация на една в лошия смисъл „литературна творба“? Отговорът е не, доколкото поставянето на сцена на този текст оговява текста върху самия себе си, прилага върху текста собствените му хватки – в някакъв смисъл задушава текста със собствената му примка. Тъкмо в тази авторорефлексивна

от авторите си още „оратория“. На това интегративно движение се противопоставя насоченият към противоположния полюс стремеж към раздробяване, към множественост – бърза смяна на настроеността, на техниката на игра, непрекъснато преобразяване. Леонид Йовчев не играе „персонажа“ Малдорор или този на поета Дюкас, а дава тялото и гласа си на десетки прехождащи едно в друго, поражаващи се едно от друго изразни състояния. Дори там, където в този особен театър би могло да има „персонаж“, доколкото има постановка на текст, той е отказан именно поради свойствата на самия персонаж от „Песните на Малдорор“. Актьорът тук не е тялото и гласът на „действащо лице“ – актьорът е материя, или

по-скоро онзи, който разкрива себе си като материята за едно безконецно производство на нови и нови форми. За разлика от други спектакли на Ани Васева, където постъпателното излизане от себе си, смесване и трансформиране на телесната материята е постигнато чрез чудовищни съчетания на телата на неколцината участващи актьори, в случая с „Малдорор“ това се извършва под формата на саморазвиване на единствения актьор – саморазвиване с помощта на впечатляващия сценичен ефект, при който Леонид Йовчев играе едновременно (поне) две роли – тази на тялото си и тази на собствената си сянка, трансформираща се постепенно в колосално чудовище, което потапя зрителите в мрака на зловецата си употреба. Така „Песните на Малдорор“ ни се разкрива като един от източниците на самия „литературен“ или „поетически“ театър, задавайки със своя радикален романтизъм няколко от въвлечените в „метеорната“ театрална практика тематични ядра. На първо място, това е проблемът за чудовището и чудовищното, тъкмувано като онова, което непрестанно се измества – като непонятното, въвлечено в процеса на една постоянна трансформация, метаморфоза, алтерация (по изрза на Боян Манчев). В контекста на обвинителната реч на Малдорор срещу човечеството чудовищното се откроява като напрегнатото отношение между човешко и нечовешко или между човешкото и самото себе си като самонадхвърлящо се в облика на чудовищното. Ако

придружаващият спектакъла текст от Ани Васева и Боян Манчев настоява, че „чудовищата са осъществени желания“, това следва да подчертае, че динамичният, задвижващият елемент на трансформацията в чудовище е именно желанието. Желанието на свой ред е интерпретирано като вътрешно присъщо на самата материя свойство – материята притежава желанието вътре в себе си, дори – тя е самото желание и то я тласка към процеса на безспирна формална алтерация. На равнището на образа това е онази материя, която в свои по-ранни разработки Боян Манчев назовава вискозна – слъзеста, пихтестата, противно-извисена.

Ето защо в непосредствена връзка с проблема за чудовищното стои друг конститутивен за образността на „Малдорор“ елемент – възвишеното. Това е проблем, с който „Метеор“ експериментират и в други спектакли, например „Франкенщайн“ или „Фаетон“. Възвишеното се появява в монолога на Малдорор не само като пейзаж, на който фон се развива сюрреалният сюжет. Възвишеното е тъкмувателната призма към чудовището, категорията, парадоксално обединяваща най-низшето, дънното, отблъскващо паразитното с величното на морската шир, планинските върхове, тътената на бурята. Възвишеното е екстазът на възмозването, което изтръгва Малдорор от човешкото и го захвърля към чудовищното. В това отношение много особено място заемат иронично-пародийните моменти от спектакъла. Донякъде ефект от самия текст, но много повече от играта на актьора, тези моменти спасяват възвишеността от опасностите на еднозначността и го карат да трепти в готовност за поредното преображение. Така спектакълът „Малдорор“ се превръща в поле за формите, които никога не застигат – пластическа артикулация и реартикулация в амплитудата между слъзестите чудовища на морското дъно, разложението и възвишените образи на самонадхвърлянето на човешкия дух.

БОГДАНА ПАСКАЛЕВА

Фотографии: Боряна Пандова

работа по отвеждане на текста до самия себе си чрез пластиката на театъра се състои виртуозната работа на режисьорката Ани Васева и на актьора Леонид Йовчев. Често подчертаваната в работата на Ани Васева сякаш музикална оформеност, която съставлява целенасочено дисхармоничната текстура на спектакъла, е налице и тук – нищо в гласа, нищо в телесните движения на Леонид Йовчев не е случайно, то е част от една интегрална пластическа концепция за цялото на представянето, наричано

„Проектът е съфинансиран от Столична програма „Култура“ на Столична община за 2015 г.“